

Archaeus. Études d'histoire des religions, V, București, 2001, 3-4, 147 p.

Pentru orice cultură și civilizație studiul istoriei religiilor, al vieții culturale și spirituale a comunităților

omenești de-a lungul timpului, ar trebui să ocupe un loc de cinste în ansamblul de preocupări ale spiritului.

Încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și, cu precădere, în secolul al XX-lea, fără întrerupere până în zilele noastre, în mediile culturale occidentale, studiul istoriei religiilor s-a individualizat, devenind indiscutabil, mai ales în ultima perioadă, unul al preocupărilor interdisciplinare.

Evoluția istorică a centrului și sud-estului european între cadrele trasate cu exactitate „de marea civilizație și cultură sovietică” a împiedicat într-o oarecare măsură evoluția acestor preocupări și în țara noastră. Abia acum, în ultimii ani ai secolului al XX-lea, studiul fenomenului religios a luat amploare și, sub egida Centrului de Istorie a Religiilor, din cadrul Universității București, a apărut *Archaeus*, revistă de studii a istoriei religiilor, ajunsă astăzi deja la al cincilea volum sub conducerea și responsabilitatea tinerelor cadre didactice Eugen Ciurtin și Mihaela Timuș.

Încă la început de drum, noua publicație, cu apariție bianuală, devine un reper de o importanță incontestabilă printre revistele de specialitate elaborate în mediile occidentale, care se ocupă cu studiul fenomenului religios sub diferitele lui aspecte, mai ales că, studiile și articolele publicate aici sunt redactate în limbi de circulație internațională.

Doriința noastră este de a face o scurtă prezentare acestui volum, al cărui conținut, formă și grafică, reiterează studiile și publicațiile prestigioaselor centre de cultură ale Occidentului.

Structura volumului se prezintă astfel: p. 3 – Cuprins; p. 5–73 – patru studii; p. 75–119 – partea a III-a a corespondenței dintre Mircea Eliade și Stig Wikander; p. 121–145 – o listă bibliografică, ce conține lucrări și publicații achiziționate recent; p. 147 – prezentarea cărții *La bibliografie générale de l'histoire des religions en Roumanie (1797–1997)*, apărută sub îngrijirea Mihaelei Timuș și a lui Eugen Ciurtin, sub egida Centrului de istorie a religiilor a Universității București, 2002.

Primul articol îi aparține unuia dintre cei doi responsabili ai publicației – Eugen Ciurtin. În *La Mythologie asiatique et la légende africaine du prêtre Jean*, autorul pune în discuție sub aspectul prezentării teoriilor deja formulate de către istorici, filologi, lingviști, teologi etc., existența legendară a preotului Ioan, în cadrul unei bogate literaturi de specialitate. Imaginea mitică a preotului Ioan nu reprezintă altceva decât o ilustrare, o perpetuare și o îmbogățire a orizontului religios, cartografic, teologic și diplomatic al Occidentului medieval european.

Studiul interdisciplinar, al lingvisticii, etnografiei, etnologiei, geografiei istorice și al teologiei a relevat adevăruri istorice despre originea legendarului Ioan, care vin în sprijinul „bipolarității culturale și spirituale Asia–Africa” și care, a alimentat vreme de secole imagină mentală al Occidentului medieval. Altfel spus, literatura de specialitate încearcă să demonstreze „localizarea” geografiei mitice, a timpurilor de început

ale cartografiei și, în același timp, ale epocii de demarcație a zonelor necunoscute lumii civilizate în jurul anului 1000. Acestea fiind spuse, nu așteptăm altceva decât o analiză mai profundă, sub raport metodologic, a izvoarelor medievale și apariția unor noi studii menite să facă lumină asupra problematicii supusă discuției.

Următorul studiu îi aparține profesorului Augustine M. Casiday, de la Universitatea din Durham, al cărui titlu, *Christian Death and Divine Foreknowledge. Theophylact Simocatta's agonistic solution*, îndeamnă la o reevaluare a funcțiilor sacralului din perspectivă iudeo-creștină și la o resuscitare a ideii de „Dumnezeu – ca singură realitate absolută”, din care-și au punctul de plecare toate misticile (îndeosebi cele gnostice și iudeo-creștine) și speculațiile ulterioare privitoare la libertatea omului și la posibilitățile lui de salvare, prin respectul legilor și printr-o morală riguroasă. Sub aceste aspecte, autorul prezintă sub forma disputelor teologice, filozofice și științifice ale oamenilor de cultură bizantini, raportul dintre cunoașterea absolută divină și rolul divinității în dispariția biologică a omului, desfășurat pe terenul manifestărilor „arbitrarului absolut”.

Ritual and Symbolic Xenocide in Central and Eastern Europe este un capitol al lucrării *The Image of the Jew in Romanian Culture. Study of Ethnic Imagology in Central - European Context*, care aparține cercetătorului Andrei Oișteanu, de la Centrul de Studii Evreiești, din cadrul Universității București. După *Mythos și Logos*, acest studiu vine să încununeze cercetarea și „periegezele” științifice ale istoricului, etnologului și lingvistului Andrei Oișteanu prin istoria mentală, culturală și spirituală a comunităților umane din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre. În concepția autorului se poate admite că, de-a lungul anilor, anumite practici, ritualuri, rituri, simboluri magico-religioase au supraviețuit în societățile umane prin tradițiile și formulele arhaice ale manifestărilor culturale și spirituale ale unor etnii și „enclave” culturale izolate.

Ultimul studiu, *Du „docteur de justice” à Tertullien (II)*, îi aparține profesorului Marius Lazurca, de la Universitatea din Timișoara. Autorul prezintă în paralel cele două secte apocaliptice și eschatologice ale creștinismului primitiv – eseiianismul și montanismul. Organizarea și sistemele rituale ale celor două secte, puternic influențate de tradiția profetică iudeo-creștină, prezintă uimitoare similități dar și anumite diferențe, nu mai puțin importante, evidente în instrucția teologică, manifestarea cultului, exegeza etc. Analiza caracteristicilor celor două curente apocaliptice și eschatologice, din punct de vedere cultural, istoric și geografic, ne oferă o imagine de ansamblu asupra întregului fenomen religios al primelor secole creștine și, totodată, extraordinara capacitate de creativitate spirituală a primelor comunități iudeo-creștine, trăsături surprinse de altfel de primii apologeti și părinți bisericești (în cazul de față, Tertulian).

În volumul de față, sub atenta îngrijire a Mihaelei Timuș și a lui Eugen Țiurtin și cu sprijinul incontestabil al celor două fiice ale regretatului profesor de istorie a religiilor, de la Universitatea Uppsala – Stig Wikander (Ulla și Marita Wikander), care au pus la dispoziția autorilor corespondența privată dintre S. Wikander și M. Eliade, aflată în biblioteca personală a tatălui lor, de la Universitatea din Uppsala, se continuă publicarea acesteia începută în *Archaeus*, 4, 2000, 3 (*Unpublished Correspondence between Mircea Eliade and Stig Wikander – 1948–1977*, în tomul de față, partea a treia). Textele acestei corespondențe sunt însoțite de detalii, în ceea ce privește aria de cercetare și biografia lui Stig Wikander. Publicarea scrisorilor a fost posibilă și mulțumită profesorului Siegfried Lienhard, pentru indicarea unor greșeli de notare și, mai ales, prof. dr. Dan Slușanschi, de la Facultatea de Studii Clasice, din cadrul Universității București, pentru sugestiile de natură filologică și lingvistică. Corespondența este însoțită de un sistem bogat de note, tocmai pentru a întări valoarea documentară și spirituală a acesteia, plasată într-o perioadă de timp importantă prin faptul că, nume ca, Stig Wikander, Georges Dumézil, Carl G. Diehl, Henry M. Chadwick, Mircea Eliade, Jan de Vries, Sven Hartman, Jacques Duchesne – Guillemin, Richard N. Frye și alții, au contribuit din plin la cunoașterea fenomenelor culturale și spiritual-religioase ale comunităților umane, din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre.

Studiile și articolele adunate în revistă au meritul incontestabil de a contribui la dezvoltarea și evoluția cercetării istorice, lingvistice, etnografice și religioase românești. Apariția acestei publicații bucureștene este salutară. Meritul redactorilor și colaboratorilor revistei *Archaeus* este incontestabil, ținându-se cont de greutatea metodologică, materiale și, mai ales, de cele ce țin strict de cercetarea științifică (inexistența unei școli de istorie a religiilor cu tradiție, dificultatea studierii limbilor semitice, puținătatea izvoarelor originale sau a traducerilor pertinente ale acestora, lipsa materialului bibliografic prezent din abundență în mediile culturale occidentale etc.). Singura observație care se cuvine să o facem este aceea că, responsabilii acestei publicații ar trebui să fie prudenți și atenți la traducerile textelor, pentru ca acestea să respecte normele gramaticale și lingvistice proprii fiecărei limbi în parte.

În aceste condiții, nu putem decât să-i urăm succes acestui colectiv de tineri istorici și cercetători și să dorim apariția unor publicații similare și în alte centre universitare și culturale ale țării noastre. Așteptăm în continuare ca instituțiile direct implicate în dirijarea actului educațional și cultural „să-și exprime necondiționat interesul” de a sprijini material și moral manifestările spirituale de acest gen și, mai ales, cercetarea științifică din țara noastră.

GEORGE BILAVSCHI